

De CVP als gezinspartij

De welvaartsstaat in de kering?

| André Mommen

Je dois constater avec amertume que le SP est parfois dépassé sur sa gauche par le CVP. Paul Pataer in Le Soir, 15 november 1997, blz. 2.

Waar moet het heen met de CVP? Opiniepeilingen wijzen op het feit dat het Vlaams Blok nu ook bij CVP kiezers aanlokt. Het vaste kiespubliek van de CVP krimpt voortdurend in omvang en consistentie nu het geloof als electoraal bindmiddel verdampst. Zal de CVP - en met haar de PSC - bij de volgende verkiezingen van 13 juni 1999 niet het kind van de rekening worden? Het decennium met Jean-Luc Dehaene aan het roer is eigenlijk voorbij en er heeft zich nog altijd geen volwaardige opvolger voor hem aangediend. Want het kan geen Vlaamse prins carnaval zijn die de CVP ook op federaal vlak de volgende eeuw kan binnenleiden. En dan schort er ook wat

Wat moeten we met een partij die zichzelf als een gezinspartij afficheert in een zich individualiserende en globaliserende wereld?

aan de ideologie van de CVP. Langzaam maar zeker wordt duidelijk dat het gezin zeker niet meer de sluitende hoeksteen van de samenleving is. En ook dat de door de CVP gebouwde welvaartsstaat aan continu verval onderhevig is. In dit artikel zullen we daarom nagaan welke factoren zoal zullen leiden tot de onvermijdelijke val van het CVP-machtsbolwerk.

De toekomst van de christen-democratie

Het is al eerder opgemerkt: de christen-democratische familie verliest sinds 1958, enkele kleine populistische opstootjes met Leo Tindemans buiten beschouwing gelaten, voortdurend kiezers. De CVP zag haar electorale bolwerken op het Vlaamse platteland overal afkalven, met als gevolg machtsverlies in de gemeente- en provinciehuizen. De reden voor dat electoraal verlies zijn bekend: de deconfessionalisering van de samenleving, de welvaartsgroei, de sociale en geografische mobiliteit. Kortom, hier speelt de modernisering van het Vlaamse platteland een krachtige rol die de CVP niet op gepaste wijze wist te benutten om, zoals bij voorbeeld in Beieren de CSU, haar meerderheidstroeven te verzilveren. We weten ook dat dit kwam doordat de CVP vooral een nationale politieke speler wilde blijven en daardoor haar Vlaams én rechts-populistisch segment het zwijgen moest opleggen. De dubbelrol van grootste Vlaamse partij en Belgisch plechtanker (met het zogenaamde "unionistisch federalisme" van Wilfried Martens) verstikte de mobilisatiekracht van de CVP als volkspartij en reduceerde haar tot de rol van machtspartij en spreekbuis van haar zuilcomponenten, nl. de standen. Als we nu naar die standen kijken, dan zien we dat, ondanks alle bezweringsformules, de partijvoorzitters altijd gepoogd hebben om hun eigen autonomie ten aanzien van de standen te vergroten. Maar uiteindelijk met weinig tastbaar resultaat. Het is nog altijd de Boerenbond die de landbouwpolitiek uitstippelt en dus uiteraard ook milieupolitiek beheert. Voor de middenstandspolitiek eist het NCMV die rol op. En ACW en ACV zijn uiteraard de vertolkers van de arbeidersbelangen. Nu kan een dergelijk maatschappelijk middenveld een uitstekend platform bieden voor het articuleren van eisen en wensen en veel luchtflitseriej en demagogisch verbalisme bij voorbaat onmogelijk maken, maar de laatste decennia merken we ook dat de CVP steeds meer moeite kreeg om die standgebonden belangen onder één harmonieus dak te houden. De CVP praatte met steeds meer standgebonden monden, terwijl iedereen zich kon afvragen of de invloed van Boerenbond en NCMV in de CVP niet groter was dan het electorale gewicht van die beide organisaties mocht rechtvaardigen. Veel boeren zijn er niet meer over (2 procent van de beroepsbevolking). De kleine middenstand krimpt eveneens door toedoen van

het grootwinkeldbedrijf en stemt in meerderheid ook nog voor de liberalen. Blijft dan over de arbeidersklasse. In Vlaanderen heeft het ACV inmiddels een hegemoniale positie verworven onder de arbeiders en bedienden. Het ACV domineert in de zorgsector, het onderwijs, het bediendensyndicalisme en overtroeft het ABVV in de meeste industriële sectoren. In het verleden werd gewezen op het feit dat het ACV zijn dominantie vooral dankte aan de arbeiders in de kleine bedrijven. Maar van de andere kant daalt de werkgelegenheid in de grote industrie nu België de sprong naar de zogenaamde diensteneconomie maakt, waarbij de arbeidersklasse een andere sociologische structuur krijgt (hogere scholingsgraad, flexibiliteit, mobiliteit, minder vuil werk). ACV en CVP zijn dus minder kwetsbaar dan ABVV en SP in dit segment van de kiesmarkt. Daarbij is de christelijke zuil veel beter uitgebouwd en beschikt ze over een quasi-onderwijsmonopolie. De overdracht van de christelijke basiswaarden die ook aansluiten bij de politieke signalen van de CVP voltrekt zich veel gemakkelijker en gesmeerder dan die van de sociaaldemocraten met hun nadruk op de oude anti-clericalistische ideologie. En de deconfessionalisering dan? Die heeft de CVP en haar arbeidersvleugel genoodzaakt om zich te ontdoen van haar al te uitgesproken confessionalisme, clericalisme en conservatisme. De monseigneurs en proosten zijn inmiddels van de estrades gehaald en vervangen door technocraten, mediocraten en bekende Vlamingen. Daarom noemt de partij zich liever christelijk dan katholiek.

Pal in het midden?

Uiteraard zijn er in de CVP af en toe oprispingen van oud fundamentalisme waar te nemen. Voorzitter Johan Van Hecke moest de wijk nemen toen hij zijn wettige echtgenote in de steek liet voor de mediocrate Els De Temmerman. En Wilfried Martens moest de duimen leggen toen hij zichzelf wilde kronen met het lijsttrekkerschap voor de Europese verkiezingen. Maar de roemloze afgang van Martens had niet alleen iets te maken met zijn tweede huwelijk, maar alles met zijn uitglijden naar rechts (Martens haalde het rechtse *Forza Italia* in de Europese fractie). De CVP wil al enige jaren het schip binnen de aloude links-rechts tegenstelling op een koers in het midden houden. Voorzitter Marc Van Peel drukte

het op 12 februari 1998 in een toespraak voor de *Konrad Adenauer Stiftung* als volgt uit:

“Toegegeven, deze (links-rechts) tegenstelling is vandaag veel minder relevant dan vroeger, al is het maar omdat steeds meer partijen zoveel mogelijk naar het centrum opschuiven. Toch blijft de tegenstelling relevant. Zonder moeite kunnen we zeggen dat de socialisten links zijn. De meeste liberalen plaatsen we rechts, zeker op een sociaal-economische as. Extreem-links en extreem-rechts zijn ook duidelijk te situeren, hun benaming spreekt voor zich. Maar waar staan de volkspartijen? De CVP staat op deze as pal in het midden, zoals overigens de vier christen-democratische partijen in de Benelux.”

Het probleem met dit gedrang in het midden is, dat de CVP zich mag spiegelen aan het politieke lot van het CDA in Nederland, waar deze partij nu al voor een tweede termijn in de oppositie suddert zonder enig perspectief op een terugkeer aan de macht. De middenkoers is namelijk geen vrijbrief voor regeringsdeelname en nog minder voor electoraal succes. Het CDA verloor veel kiezers en zakte onder de 25 procent als gevolg van zijn verouderd maatschappijmodel dat de welvaartsstaat op de confessionele gezinswaarden en dito solidariteitsmechanismen wilde handhaven. Innmiddels was Nederland al ver gevorderd met de deconfessionalisering en waren de gezinswaarden door individualisering, commercialisering, mobiliteit en tertiërisering uitgehold. Het CDA was daardoor een kiespartij geworden van oudere kiezers en autochtone bewoners van dorpen en kleine steden. Het CDA probeert zich nu krampachtig te profileren als het sociale geweten van de natie, doch dat protest tegen de afbraak van de corporatistisch geïnspireerde architectuur van de Nederlandse welvaartsstaat komt nu over als anti-modern en anti-functioneel. Wie ligt er nu nog wakker van het afschaffen van de nogal draconische winkelsluitingswet? Het tweeverdieners model is inmiddels ingeburgerd en steeds meer regelingen en instellingen gaan zich naar de noden van dat model plooiën.

De CVP mag zich dus spiegelen aan de electorale ondergang van het CDA, ook al zal de arbeiderspeiler van het ACW de partij van een echte

implosie behoeden. Maar toch. Als we de zogenaamde *middenkoers* van Van Peel kritisch tegen het licht houden, dan zien we vooral veel conservatieve dubbelspraak. Een sleuteltekst in deze is de toespraak die Van Peel hield op 6 september 1997 op de *Dag van het Gezin* in Brugge. Op deze door de CVP in het bolwerk van Jean-Luc Dehaene gehouden *garden party* werden niet alleen de ideologische en persoonlijke brokken gelijmd na het catastrofale afreden van Van Hecke als partijvoorzitter, maar liet Van Peel ook horen dat het christen-democratisch populisme moest streven naar een “positieve frontvorming”. Zo zag Van Peel de gezinspolitiek als basis voor de christen-democratische werking. Immers, de CVP heeft in haar wordingsgeschiedenis de christelijke waarden vooral begrepen als gezinswaarden. Op die gezinswaarden heeft zij de welvaartsstaat uitgebouwd toen ze aan de architectuur van de sociale zekerheid en de afgeleide sociale rechten dacht. In de woorden van Van Peel heet dat strategisch

De CVP mag zich dus spiegelen aan de electorale ondergang van het CDA, ook al zal de arbeiderspeiler van het ACW de partij van een echte implosie behoeden.

nu: *“De overheid moet volgens ons wel de voorwaarden scheppen opdat gezinnen hun verantwoordelijkheden zouden opnemen. En ik geloof bovendien dat investeringen in gezinnen met kinderen de meest effectieve preventie maatregelen zijn.”*

Uiteraard kan men die gezinswaarden met fundamentalistische concepten invullen en dan proberen in wetgeving aan de samenleving op te leggen. Dat hebben de katholieken in het verleden geprobeerd en ze zijn daar soms in verregaande mate in geslaagd. In zuiver maatschappelijk opzicht (zie de macht van *Caritas* in de zorgsector, het dominerend katholiek onderwijsnet) of in de ethische wetgeving (tegenhouden van een liberale abortus- en echtscheidingswetgeving; nu de discussie rond de samenlevingswetgeving, adoptie, de bio-ethiek, het recht op euthanasie, seksuele meerderjarigheid, enz.) vertegenwoordigen ze nog altijd een conservatieve kracht¹. Doch dit ideologisch conservatisme gebaseerd op het katholieke fundamentalisme is evenwel *passé*. Katholieke politici hebben ook het voordeel van een echtscheiding ontdekt en menen daarom, als zij daarvoor in aanmerking komen, zich te kunnen beroepen op het naoorlogse *personalisme* van de christen-democratie. Een welvaartsstaat die daar rekening mee wil houden is dus wel gezinsvriendelijk, maar met mate, en

luistert naar de sociale werkelijkheid, niet alleen maar naar het dogma van de kerk. Ziedaar een *moderne* ethische basis voor de CVP. Het probleem voor de moderniseerders in de CVP is dat ze rekening moeten houden met de fundamentalistische achterhoede die haar sociale basis heeft bij de katholieke Vlaamse bourgeoisie en de retrograde dorpsnotabelen bij wie vooral het *Davidsonds* recruteert. En die achterhoede, die hier en daar het waas van de *Opus Dei* in de ogen heeft, is machtig in de achterkamertjes van de macht en heeft het oor van sommige prelaten.

Het zit Van Peel dus niet mee. Wat te doen in de verkiezingscampagne als de ethische thema's onvermijdelijk door de andere partijen worden opgerakeld? Ook hier wil de CVP als gematigd overkomen en noch de libertijnen, noch de fundamentalisten reden tot klagen geven. Maar er zijn tegenwoordig weinig punten waarover geen verbeterde controverses kunnen ontstaan. Neem nu de fiscale discriminatie van de gehuwden. In zijn gezinsrede te Brugge noemde Van Peel het "wegwerken van de fiscale discriminatie ten aanzien van de gehuwden" voor de verkiezingen van 1999 als actiepunt. Van Peel moest zich evenwel ogenblikkelijk indekken met betrekking tot de niet-huwelijkse relatievormen. Van Peel: "De CVP kiest voor duurzame relaties en daarom willen wij de fiscale discriminaties weg. Wij aanvaarden een specifieke regeling voor samenwonenden en hebben de vaste wil om mee te werken aan een aparte regeling voor homo's en lesbiennes, die een duurzame relatie willen uitwerken."²

Het is een dergelijke hang- en wurgdialectiek die de CVP telkens weer tot een onaangename onderhandelingspartner maakt bij elke formatie. Dat komt doordat bij de CVP, als het niet over de poen gaat, alles rond het gezin draait. Aan die instelling mag niet geraakt worden zonder ampel overleg met de CVP als onderpandhouder. Elke vorm van sociale politiek wil de CVP zien als een bijkomende bijdrage aan de hoeksteen van de samenleving. Gaat het niet om de "toekomst van onze kinderen"? Onder druk van de CVP is de hele sociale zekerheid inmiddels op dat gezin toegesneden. *Gezinsmodalisering* heet dat in het christen-democratische jargon.

De boze wolf in het gezinssprookje van de CVP heet Guy Verhofstadt. Deze laatste wil de welvaartsstaat op een individualistische basis hervor-

men. Dat betekent dat dan niet alleen de financieringsmodaliteiten van de welvaartsstaat grondig door elkaar worden geschud, maar ook dat de sociale uitkeringen niet meer volgens het stramien van de *gezinsmodalisering* zullen verlopen. De liberalen willen universele doch wel minimale uitkeringen met inkomenstoets invoeren en de nadruk leggen op de marktwerking om meer mensen gedwongen aan een baan te helpen. Dit maakt de liberalen tot een onmogelijke coalitiepartner van de CVP. De CVP zit hierdoor in een dwangpositie, want een bondgenootschap met Verhofstadt wordt aldus uitgesloten. Meehelpen aan de liberale sloopwerken wijst de CVP af zolang die Verhofstadt voor geen rede vatbaar blijft. Maar moet de CVP dan in de oppositie toekijken als een *paarse* ploeg volgens Nederlands recept de *gezinsmodalisering* uit het raamwerk van de welvaartsstaat gooit? Over dit doemscenario is in de CVP door de *brains* al een en ander op tafel gelegd. Zo liggen er nu al studies op tafel die de structuur van de welvaartsstaat bij voorbeeld willen aanpassen aan het tweeverdienersmodel en aan jobcreatie door flexibiliteit, parttime werk en loonkostenverlaging voor bepaalde jobs³. Kortom, de CVP zal een paars Poldermodel niet principiële dwarsbomen, als er maar iets overblijft van de *gezinsmodalisering*. De SP is dus gewaarschuwd. Hierdoor kan de CVP dan ontsnappen aan een eenzijdige dwangkeuze tegen de VLD.

Gezinspolitiek volgens Cantillon

De CVP bezit veel *brains*. In elk geval meer dan de andere partijen. Maar deze weelde is versnipperd over allerlei *think tanks* en studiecentra verspreid over de katholieke onderwijsinstellingen (KUL, KUB, UFSIA, HIVA) en de standsgebonden organisaties. En dan zijn er nog vrienden- en discussieclubs die hun duit in het zakje doen. Sommige specialisten zitten in de openbare diensten of in de kabinetten en de studiediensten van privé instellingen. Sommigen zijn *incontournable* als het op belangrijke beslissingen nemen aankomt of kunnen plannen torpederen omdat hun organisatie tegen is. Zo iemand was *Fons Verplaatse* toen hij nog op de studiedienst van de Nationale Bank zat. Zo iemand is nu nog *Gilbert De Swert* van de studiedienst van het ACV. Maar wat is de werkelijke macht van zo iemand? Sinds jaar en dag pleitte De Swert voor een actieve werkgelegenheidspolitiek van de overheid. Hij zou graag het Scandinavische model van de welvaartsstaat

hier hebben ingevoerd. In de jaren tachtig promootte hij, nog voordat Miet Smet daar werk van zou maken, de Deense werkloosheidsverzekering die altijd gericht is geweest op wedertewerksstelling (*De Standaard* 19.2.1986, blz. 2). In het geval van De Swert zien we dat het veel tijd en moeite heeft gekost om het beleid op Sociale Zaken om te buigen in de richting van het activeren van de werkloosheidsvergoedingen. Men moest hier vooral tegen het ABVV optornen. En dat was niet eenvoudig met de socialisten in de regering.

Behalve de pure technocraten van de studiediensten zijn er ook nog de "grote intellectuelen" die een wetenschappelijk concept hebben waarmee men recepten kan maken voor het praktische handelen. Gedurende vele jaren was de inmiddels gepensioneerde professor Herman Deleecq (KUL, UFSIA) zo iemand omdat hij in de Senaat de woordvoerder van het ACW over de sociale zekerheid was. In het CVP-labyrint was Deleecq meer dan een bleke professor. Men kende hem ook als de zwager van Frank Swaelen. Beiden wonen in Hove waar ze decennia lang "de mafia van Hove" in de Antwerpse CVP-federatie leidden tegen Leo Tindemans en diens "mafia van Edegem". Deleecq's *Centrum voor Sociaal Beleid* aan de UFSIA groeide na de oprichting in 1972 als kool en leverde een stroom van informatie over de sociale zekerheid af¹. Deleecq gaf de fakkel door aan zijn assistente Bea Cantillon die hem in 1995 ook als gecoopteerd senator voor de CVP opvolgde.

Cantillon beheert dus een erfenis in de CVP. Daarom ook kreeg ze in 1997 van de CVP de opdracht om de neoliberalen te counteren met wat denkwerk voor een nieuw sociaal contract. Het was een opdracht die Premier Dehaene duidelijk moest sekunderen om vakbonden en ondernemers op één lijn te brengen. Cantillons discussiestuk week niet af van de oude paden. Ze volgde het spoor van de oude meester en concentreerde zich op het armoedevraagstuk. Eén van haar vaststellingen luidde dat het huidige sociale zekerheidsstelsel erin geslaagd was de armoede terug te dringen en te beperken tot de fameuze 6 procent van de bevolking. Maar Cantillon constateerde in een interview (*Le Soir* 16.9.1997, blz. 3) ook dat het huidige stelsel van de sociale zekerheid niet in staat is om de lager geschoolden vooruit te helpen. Die zakken weg in een werkloosheidsval. Te weinig lager geschoolden hebben een betaalde baan, te veel zitten in een uitkering. Vooral de vrouwen zijn

van deze logica het slachtoffer. Ze verschijnen wel steeds massaler op de arbeidsmarkt, maar voor hun is er weinig betaald werk. Veel vrouwen werken in het zwart in de zorgsector of gratis thuis voor familieleden. Of ze proberen via een oneigenlijk gebruik van de werkloosheidsuitkeringen alsnog een compenserend inkomen te halen. Cantillons oplossing voor dit leed is simpel en christelijk: men moet de arbeidskosten omlaag brengen en de werkloosheidsvergoedingen aanwenden om banen te scheppen in de collectieve dienstverlening. Cantillon was dus niet gespitst op een drastische arbeidsherverdeling via arbeidstijdverkorting, looninlevering en verplichte aanwervingen (de zogenaamde lineaire maatregelen),² maar op het scheppen van banen voor vrouwen en laaggekwalificeerden volgens het in Nederland beproefde recept van de *Melkert-banen*. Doch uiteindelijk kwam er geen nieuw sociaal pact tussen vakbonden en werkgeversorganisaties, hetgeen zeker voor de CVP een nederlaag betekende. De *Smet-banen* zouden de hele werkloosheid niet opsorpen (men spreekt vandaag over maximaal 40.000 banen extra). Zenuwachtig geworden door de reclame die VLD inmiddels maakte met het Nederlandse *Poldermodel* pakte de CVP pal daarop uit met een lofzang op het eigen *Belfort-model* dat als banenmachine, althans voor Vlaanderen, het Hollandse succes quasi benaderde³.

Cantillon verliet in haar studie van de welvaartsstaat al snel het platte empirisme van leermeester Deleecq. Het theoretische werk van de Deen Gösta Esping-Andersen over de drie types van de Westerse welvaartsstaat werd uiteindelijk voldoende waardevol bevonden om als uitgangspunt te dienen voor het onlangs door Cantillon gereviseerde boek *De welvaartsstaat in de kering*⁴. Esping-Andersen heeft de Westerse welvaartsstaten volgens drie typologieën geordend en behalve de liberale (USA, Groot-Brittannië) en de sociaal-democratische (Scandinavië) welvaartsstaten de andere op het Europese continent aangeduid als conservatief-corporatistisch. België behoort tot dat laatste model. Deze conservatief-corporatistische welvaartsstaten reageerden op de economische crisis en de oplopende werkloosheid met het uit de markt nemen van arbeidskrachten door het uitbetalen van veelal genereuze werkloosheidsvergoedingen en vervroegde pensionering en niet, zoals de sociaal-democratische welvaartsstaten met het scheppen van werk via de staat. Zet men de focus op het verschijnsel "armoede", dan slaagden deze conservatief-corporatistische welvaartsstaten er perfect in bijna

iedereen aan een fatsoenlijk vervangingsinkomen te helpen. Maar ze faalden in het scheppen van werk en legden, als gevolg van de vele uitkeringsgerechtigden, een zware last op de factor arbeid. Daardoor konden ze geen extra werkgelegenheid scheppen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Hoe die cirkel doorbreken? In de liberale welvaartsstaten is de sociale bescherming minimaal en daar is de aansporing extra hoog om werk tegen elk loon te aanvaarden. Met als gevolg het verschijnsel van de *working poor* en een maatschappelijke dualisering. Dat laatste model wijst Cantillon af. Beter zou zijn om het conservatief-corporatistisch model bij te schaven omdat het niet meer voldoet aan de moderne eisen van deze tijd. De Belgische welvaartsstaat is immers gebaseerd op het kostwinnersprincipe, terwijl de tweeverdieners nu de norm zijn geworden. Armoede en bestaansonzekerheid komen nu vooral voor bij de éénverdieners en de alleenstaande ouders met een lage opleiding. Cantillon constateert dat de laaggeschoolde vrouwen met kinderen het minste deelnemen aan de arbeidsmarkt. Voor hun is, zelfs al behoren ze niet tot categorie van de éénouderhuishoudens, werken onaantrekkelijk. Ze kiezen voor een werkloosheidsuitkering.

Uit het verhaal van Cantillon blijkt dat vooral vrouwen het slachtoffer zijn van de werkloosheid en ook dat Belgische vrouwen minder dan in het omringende buitenland een baan hebben. Kwestie is dus om ook de laaggeschoolde vrouwen aan het werk te krijgen, zegt Cantillon, want dat zal de sociale zekerheid ontlasten. Maar dan moeten die vrouwen ook faciliteiten genieten om werk te vinden in de betaalde zorgsector, eventueel in deeltijd om zo ook nog een gezin te kunnen combineren. Er zijn dus *banenplannen* nodig en daar moet de overheid, niet zozeer alleen maar de liberale markt, voor zorgen. Dat zou gepaard moeten gaan met een consequente toepassing van het Nederlandse Poldermodel (loonmatiging en arbeidsherverdeling via meer part-time werk).

Doch Cantillon mikt ook op een bijsturing van het model van de Belgische conservatief-corpora-

tistische welvaartsstaat door er vooral de zorgsector uit te tillen en vatbaar te maken voor subsidiëring en gunstige fiscale randvoorwaarden onder het motto dat het tweeverdienersmodel nu eenmaal maatgevend is geworden en er daardoor nieuwe noden in de zorgsector zijn ontstaan. Kinderopvang en zieken- en ouderenzorg vragen elk om een eigen flexibele en gezinsvriendelijke invulling. Heel het gamma passeert de revue met o.a. de loopbaanonderbreking. Cantillon verde-

digd zich meteen tegen de aantijging dat al deze maatregelen vooral de vrouw laten opdraaien voor (gefinancierde) zorgtaken, maar haar antwoord is dat door de veralgemening van het tweeverdienerschap niemand meer ontsnapt aan problemen met de kinderopvang of de zorg voor hulpbehoevende familieleden en dat een aantal passende maatregelen de vrouw kunnen helpen om een baan te combineren met gezinstaken. Kortom, het befaamde begrip van de *moeder aan de haard* heeft hier een

beleidsmatige gedaanteverwisseling ondergaan met behulp van een feministische emancipatieclausule.

Het probleem met dit *discours* van Cantillon is dat het op geen enkele wijze komaf wil maken met het conservatisme van het *Rijnlandmodel* en ook dat er geen kritiek op de klassenmaatschappij in vervat is. Cantillon spreekt niet haar voorkeur uit voor het Scandinavische model dat vooral de zorgtaken gesocialiseerd heeft, maar voor het opkalefateren van het gezin als de hoeksteen van de samenleving. Haar verdoken argumentatie tegen het Scandinavische model luidt dat het geen zin heeft vrouwen in loondienst zorgtaken te laten uitvoeren die ze beter zelf thuis op zich kunnen nemen, zij het dan met subsidies of fiscale gunstmaatregelen. Haar bezorgdheid voor de maatschappelijke solidariteit geldt dan ook vooral de bestaanszekerheid en de uitbanning van de *armoede*. Uit de geschiedenis van de sociale strijd weten we dat vooral de conservatieven (dus de katholieken) zich altijd zorgen hebben gemaakt om de armen en die armoede wilde verhelpen door middel van moralisering en aalmoezen. Daaraan zijn christen-democraten zoals Cantillon

Cantillon spreekt niet haar

voorkeur uit voor het

Scandinavische model dat vooral

de zorgtaken gesocialiseerd heeft,

maar voor het opkalefateren van

het gezin als de hoeksteen van de

samenleving.

al vele decennia geleden ontstegen. Maar nog altijd willen denken in termen van *armoede* duidt aan dat men de oude ideologie met zich meesleurt. En de focus op de gezinsversterkende werking van de welvaartsstaat heeft deze christendemocraten geïnspireerd om tot de laatste ademtocht het kostwinnersmodel met de gezinsmodalisering als peiler van de welvaartsstaat te handhaven. Langzaam maar zeker komt men van dat dogma los, nu zich een kruipende dualisering in de samenleving doorzet, met aan de ene kant de beteropgeleide tweedeverdieners en aan de andere kant de ongeschoolden met veelal slechts één laag (vervangings)inkomen.

Armoede is geen verschijnsel dat op zich staat, maar dat onlosmakelijk verbonden is met de werking van de arbeidsmarkt. Ondanks de gedeeltelijke *decommodification* van de arbeidskracht door de werking van de welvaartsstaat, blijven er arbeidskrachten willens nillens buiten dat vangnet vallen of is hun inkomenspositie zo slecht dat ze geen menswaardig bestaan meer genieten. Het Scandinavische model van de welvaartsstaat heeft precies dat armoedever- schijnsel geminimaliseerd door de zorgarbeid te socialiseren en in handen van de staat te leggen. Vrouwen vonden massaal een betaalde baan in die zorgsector, waar ieders kinderen, zieken en bejaarden werden opgevangen. Het tweeverdienerschap werd dus een feit zonder geleuter over de "natuurlijke" taken van de vrouw thuis. Maar dat veronderstelde dan wel de vorming van een *klassenmacht*. Een tweede punt is dat de Scandinavische welvaartsstaat niet alleen gebaseerd was op hoge belastingen die een grote subsidieerde collectieve dienstensector bekostigden, maar ook op een competitieve exportsector en een beschermde binnenlandse markt. Door de globalisering en de druk van de EU zijn die macro-economische voorwaarden verdwenen⁸. De Scandinavische welvaartsstaten zitten nu op het hellende vlak van privatisering en afslanking. Ook Cantillons lofzang op het Nederlandse *Poldermodel* is misplaatst, omdat daar de vrouwen vooral in kleine deeltijdbanen op flexibele basis werken en er nog altijd 900.000 mensen (onder wie veel verborgen

werklozen) geparkeerd zijn in de invaliditeitsregeling.

Conclusies

Uit het voorgaande blijkt dat de CVP in haar denken over de toekomst van de welvaartsstaat stug vasthoudt aan de conservatieve gezinsgrondslagen van het *Rijnlandmodel*. Ze is niet voor niets een *gezinspartij*. Maar dat is dan ook haar laatste bolwerk in een wereld die commercialiseert en individualiseert. De man als (levenslange) kostwinner en (monogame) vader met een vrouw die weinig of geen betaalde arbeid buiten het gezin verricht wordt steeds zeldzamer. Hoogopgeleide vrouwen en mannen willen samen hun leven lang een goed betaalde baan hebben, een dubbel inkomen verdienen en later samen een dito pensioen genieten. Dat past niet in het confessionele denken over de welvaartsstaat. Maar tegen deze trend

is niets te beginnen. Dus moeten de christendemocraten zich aanpassen. Ze doen dat door vooral naar de ongewenste effecten van deze individualisering te kijken. Hun primair doel is altijd geweest om de gezinnen te vrijwaren van de gevolgen van inkomensuitval (door ziekte, ouderdom en werkloosheid), nl. de *armoede*. Deze gezinsfixatie is niet verdwenen. Doch

ze merken dat door hun gezinsmodalisering van de uitkeringen die armoede steeds weer dreigt voor diegenen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Een hervorming van de welvaartsstaat moet daar rekening mee houden. Dus geen neoliberale kaalslag, maar subsidiëring van de dure arbeid in vooral de zorgsectoren of van de reproductieve taken thuis. Zo hopen ze de duale maatschappij te ontlopen. Het probleem in deze is dat die dreigende dualisering zich wel eens zou kunnen voltrekken en dat zich dan een politieke machtsverschuiving ten gunste van een neoliberale welvaartsstaat zal voltrekken waaraan de CVP part noch deel zal hebben.

Het probleem in deze is dat die dreigende

dualisering zich wel eens zou kunnen

voltrekken en dat zich dan een politieke

machtsverschuiving ten gunste van een

neoliberale welvaartsstaat zal voltrekken

waaraan de CVP part noch deel zal hebben.

Noten

- 1 Op het ethisch terrein heeft de CVP, onder druk van de fundamentalistische vleugel geleid door Herman Van Rompuy, in 1995 het vormen van alternatieve meerderheden in het parlement belet door een clausule dienaangaande in het regeerakkoord.
- 2 Op 19 september 1998 hield de CVP een tweede gezinsdag, ditmaal in het openluchtmuseum van Bokrijk, waar tevens de lange aanloop naar de verkiezingscampagne werd genomen. Sommigen smaalden om de keuze van deze locatie: het gezin als museumstuk weggezet tussen de boerenprullen van Bokrijk.
- 3 De VLD is onmerkbaar in die meer gematigde richting geschoven via de voelhorens van Rik Daems.
- 4 Dat betekent niet dat het Centrum voor Sociaal Beleid een ideologische en politieke monoliet werd. Zo werd Deleecks assistent Jan Vranken, die zich toelegde op het verschijnsel armoede, al snel lid van de SP. Medewerker Walter Van Trier, die zich specialiseerde in het basisinkomen, zwenkte af in groene richting. Het thema van het basisinkomen is inmiddels ingepikt door miljardair Roland Duchâtelet en zijn partijtje *Vivant*.
- 5 In Frankrijk wil de regering Jospin via een lineaire arbeidstijdverkorting de werkloosheid opslorpen (de 35 uren werkweek). Dehaene keerde zich tegen een gelijkaardig Waals project van PS en FGTB. Dehaene: "Ceux qui croient qu'on va créer de l'emploi avec des mesures linéaires n'ont rien compris à la société de l'informatisation." (*Le Soir* 13.10.1997, blz. 1) Frank Vandenbroucke (SP) keerde zich onlangs, na zijn studieverblijf in Oxford, ook tegen lineaire werkgelegenheidsmaatregelen en steunt de niet-lineaire maatregelen uitgewerkt via de CVP. In het kader van een voor-wat-hoort-wat filosofie is hij voor ruime activering van de werkloosheidsuitkeringen en het verplichte toewijzen van jobs en scholingen.
- 6 In april 1999 maakte de Hoge Raad voor de Werkgelegenheid bekend dat de afgelopen vier jaar 120.000 veelal deeltijdse en flexjobs deeltijdse en flexjobs waren bijgekomen.
- 7 Uitgeverij Pelckmans, Kapellen, 1999, 317 blz. De titel is nogal misleidend, want Cantillon c.s. praten niet over de ziekte en pensioensectoren.
- 8 Behalve Noorwegen dat kan rekenen op enorme olie- en gasinkomsten.